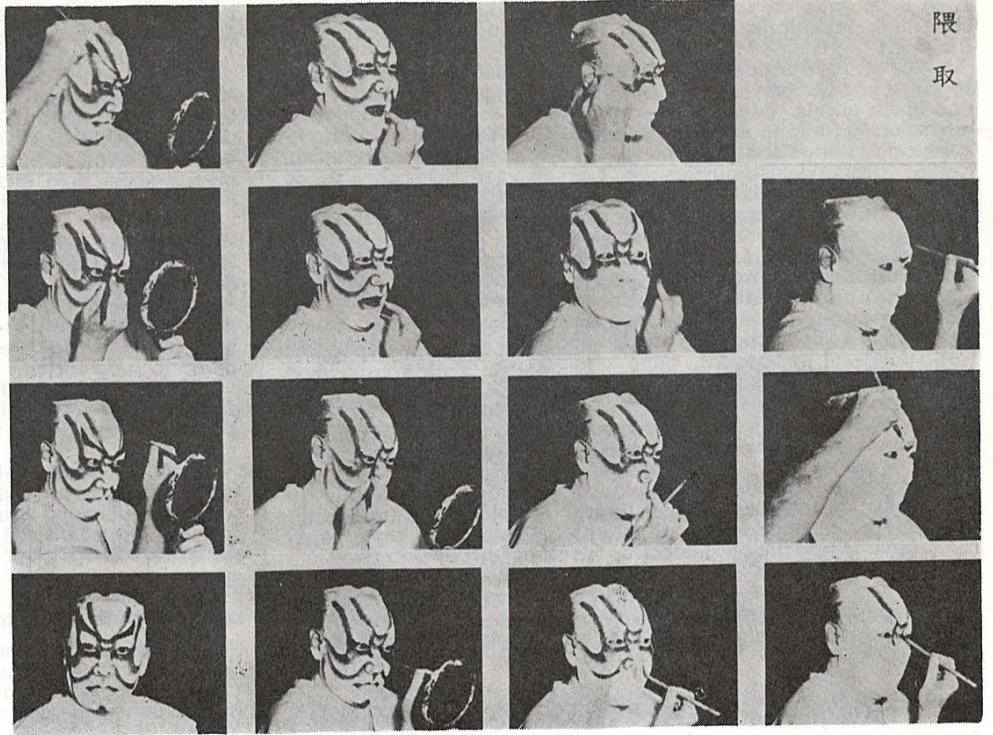


U MEĐUVREMENU



JEDAN GLAS ZA MNOGO SVETOVA? (Povodom XXI generalne konferencije UNESCO-a u Beogradu)

Piše: Miroљub Radojković

Koncem oktobra delegati i gosti XXI generalne konferencije UNESCO-a napustili su Beograd s različitim utiscima. Teško je govoriti o opštem raspoloženju oko 4.000 učesnika, predstavnika 153 država — članica i zastupnika najmanje toliko zvaničnih političkih opredeljenja. Doduše, oni nisu štedeli reči da priznaju odlične uslove za rad u kongresnom centru »Sava« i ljubaznost domaćina — grada i čitave zemlje. O svojim utiscima govoriće i dalje, s njima će upoznati javnost svojih domovina. Ono što se ipak kao najgeneralnija odlika može izvući nakon petonedeljnog zasedanja, svakako je donekle unapređen kvalitet rada ove »velike porodice naroda«. Jer, konferencija je uspešno završila rad u međunarodnim okolnostima koje su vrlo nepovoljne, i koje su istovremeno paralisale rad mnogih drugih međunarodnih skupova. XXI generalna konferencija odlikuje se i najvećim brojem odluka, deklaracija i rezolucija koje su donete konsenzusom. Put do takvih rezultata nije bio nimalo lak, ali je uspešno prebrođen zahvaljujući u prvom redu inicijativi, strpljenju i pregovaračkoj mudrosti nesvrstanih zemalja i »Grupe 77«. Naravno, takav put do konsenzusa, što svi ističu kao nesumnjiv uspeh, ostvaren je po cenu nedorečenosti i nepreciznosti u mnogim dokumentima, i spada u vrstu dogovora kojima debata nipošto nije završena, već će se, zvanično ili nezvanično, nastaviti odmah.

Kao što se i pre 23. septembra očekivalo, pod lupom najintenzivnije svetske pažnje bio je rad u Komisiji za kulturu i komunikacije. U ovom telu trebalo je doneti dve interesantne odluke: jednu konceptualnu, o Izveštaju međunarodne komisije o stanju i problemima komuniciranja u savremenom svetu (Mek Brajdova komisija); drugu vrlo praktičnu, o osnivanju i načinu rada Međunarodnog programa za razvoj komunikacija pod okriljem UNESCO-a.

Prvi deo rada Komisije za kulturu i komunikacije označavaju tri glavne teme. Razvijena je vrlo široka lepeza stavova o pravu na komuniciranje, o kulturnom identitetu i konceptu endogenog razvoja. No, bez obzira koji od njih je poslužio kao povod, diskusija svih delegacija imala je zajedničko ishodište. Ona je nužno, zbog tvrdoglavog jezika fakata savremene svetske situacije, rezultirala u opredeljivanju za neku od vizija novog informativnog i komunikacionog poretka u svetu. Jer, čuli smo mnogo poznatih i novih argumenata o tome kako je pravo na komuniciranje pojedinca ili država — društava, danas derogirano dubokim razlikama u njihovim praktičnim komunikacionim sposobnostima da osim prijema i saopšte svoje informacije, težnje, vrednosti... Iz takvog stanja logično je proizlazila i dobronamernost za kulturni identitet slabijih partnera u takvom »dijalogu« neravnopravnih. Umesto pravog dijaloga kultura, sadašnje stanje njihovih međuticaja više liči na prefinjeno zračenje tuđih vrednosti i normi koje penetriraju u kulturne sisteme društveno-ekonomski slabije razvijenih društava. Sve to, naravno, dovodi u pitanje i u UNESCO-u potvrđenog modela endogenog razvoja svake nacije, to jest njenog

prava i potrebe da puteve sopstvenog razvitka primeri sopstvenoj tradiciji i sopstvenim vizijama budućnosti, uz maksimalno oslanjanje na sopstvene materijalne i duhovne snage.

Dakle, rad UNESCO-ve Komisije za kulturu i komunikacije ipak je imao zajednički imenitelj u borbi za nov poredak u informisanju i komuniciranju. Time je potvrđena i doslednost i dalekovidost nesvrstanih zemalja, koje od 1973. godine upravo tako definišu svoj treći deo strategijskog fronta promena u globalnom svetu i borbu za nov informativni i komunikacioni poredak ne odvajaju od borbe za nov svetski ekonomski poredak. Mada se s tim nisu slagali, i nadalje se ne slažu, svi subjekti međunarodne zajednice, ono što su njihovi uvaženi predstavnici govorili u »Sava«-centru ide u prilog ovoj osnovnoj tezi. Jer, u periodu od 1973. do 1980. godine, nesvrstani su ovaj front čvrsto uneli i pod krov UNESCO-a i pokazuju da će u okviru te međunarodne organizacije nastaviti mukotrpan dijalog i inicirati akcije koje vode ka proklamovanom cilju. Jedini glas koji se tome usprotivio u Beogradu pripadao je posmatraču iz Međunarodnog instituta za štampu. Ovaj reprezentant međunarodnih krugova privatnih vlasnika štampe ostao je usamljen u tvrdnji da UNESCO nije kompetentan za raspravu o »slobodi informisanja« u svetu, te da su i sve predviđene akcije depasirane. S velikom indignacijom, bez reči podrške, ogromna većina delegata odbacila je tu upadnicu i izrazila podršku aktivnosti UNESCO-a, njegovog generalnog direktora i predsedavajućeg u komisiji za ispitivanje problema komuniciranja u savremenom svetu.

Povod za nezadovoljstvo privatnih vlasnika štampe bila je tačka dnevnog reda u okviru koje se razmatrao izveštaj generalnog direktora UNESCO-a povodom nalaza komisije koju je imenovao 1977. godine — Mek Brajdove komisije. Reč je o knjizi »Mnog glasova — jedan svet«, koja je »snimila« aktuelnu situaciju međunarodnog komuniciranja i, u granicama svoje moći i težnje za sopstvenim konsenzusom, ponudila neke preporuke i rešenja radi poboljšanja te situacije. Pošto je u svom dokumentu generalni direktor — M'Bo — podržao sve bitne tačke te knjige, rasprava o njegovom papiru (formalni dnevni red) bila je u suštini rasprava o nalazima Mek Brajdove komisije. Pošto je i radom Mek Brajdove komisije potvrđena neophodnost uspostavljanja novog svetskog informativnog i komunikacionog poretka, u kontekstu promena ekonomskog poretka, rasprava je u suštini bila iznošenje vizija o toj novosloženoj svetskoj situaciji.

Predstavnici država koje se diplomatskim žargonom zovu »treći svet«, izneli su svoja slaganja s najbitnijim ocenama uzroka sadašnjeg stanja, dodali su nove podatke koji ilustruju postojeće neravnopravnosti i podržali glavne preporuke. Međutim, oni su želeli više nego što je sama komisija mogla, to jest snažno su manifestovali spremnost da se priđe konkretnim akcijama u cilju promene. Njihova je pozicija bila aktivistička, njihova spremnost podređena prvom cilju: Što pre preduzeti praktične korake koji vode ka novom informacionom i komunikacionom poretku. Zapad i Istok su, međutim, gledali da po svaku cenu u finalne dokumente ugrade i svoje sučeljene interese. Dogodilo se ono na šta je M'Bo, na konferenciji za štampu pre otvaranja XXI zasedanja, ukazao rečima: »Postoje određene predrasude u pogledu komunikacija, koje se ne potvrđuju argumentima, već se neopravdano pripisuju UNESCO-u kao njegove«. U čemu je bila njihova suština?

Polazeći od lagodne pozicije najjačih komunikacionih sila, zemlje Zapada su ispoljavale neverovatno dušebrižništvo za slobodu štampe i komuniciranja uopšte. Njih je brinula svaka predložena mera nečije intervencije kao mogućnost napada na slobodan protok informacija u nacionalnoj i svetskoj zajednici, jer bi pogadala upravo njihove agencije, multinacionalne komunikacione kompanije, njihova tržišta. Ispod takvih parola, kao što je odbrana slobode štampe, otvoreno je izražavano neslaganje s oštrim, negativnim ocenama ponašanja multinacionalnih komunikacionih kompanija i procenama Mek Brajdove komisije da komercijalizacija takođe ugrožava slobodu informisanja. Dakle, slušali smo diplomatske verzije interesa da se ne spreči lov na profite u domenu komuniciranja, bilo u nacionalnim, bilo u svetskim granicama.

Istočnoevropski predstavnici su, pak, imali drukčiji interes. Kao strana koja često pribegava ograničavanju protoka informacija, i u svojim zemljama i iz sveta, oni su smatrali da je nov informativni i komunikacioni poredak moguće podvesti pod akte međunarodnog prava, u kojima bi se garantovala ispravnost informacija i nemešanje u unutrašnje stvari suverernih država. Za njih je pravi smisao željene promene, izgleda, u stvaranju nekakve konvencije, iz koje bi legitimno, na pravnim premisama, mogli da preduzimaju mere kojima i danas pribegavaju. No, ceneci snagu progresivnog jezgra čovečanstva, oni su po svaku cenu želeli da u set principa novog informativnog i komunikacionog poretka u svetu obavezno uđe i »Deklaracija o osnovnim principima koji se odnose na doprinos masovnih medija jačanju mira i međunarodnog razumevanja, unapređivanju ljudskih prava i borbi protiv rasizma, aparthejda i podstrekavanja na rat«, koja je usvojena u Parizu 1978. i delimično odgovara njihovom rečenom interesu.

Navedene razlike najbolje objašnjavaju zašto je sala IV komisije u dane ove debate bila premla da primi sve posmatrače i novinare, ili što se ponekad debata odvijala i preko predviđenog vremena. To se odrazilo i na proces usvajanja rezolucije o izveštaju Mek Brajdove komisije. Ona je, doduše, doneta konsenzusom, ali tek nakon dugotrajnog rada pregovaračkih timova — iza zatvorenih vrata. I konačno, tekst koji je mogao da bude aklamiran morao je da bude razvodnjen i da obuhvati sve glavne linije interesa. Usvajanje rezolucije stoga nikako nije uspešno, ali su njeni nedostaci isti kao i nedostaci izveštaja Mek Brajdove komisije. Nema nabiranja svih praktičnih akcija koje treba preduzeti, nema definitivnih rešenja. Još jednom je prepušteno da buduća istraživanja i budući skupovi novinara, eksperata i delegacija UNESCO-a definišu aktivnosti koje bi se u drugačijoj konstelaciji snaga mogle preduzeti odmah nakon beogradske konferencije. Jer, mnogo toga što bi valjalo učiniti već je poznato, ali nema spremnosti da se ideje pretoče u praksu. Ipak, učinjen je korak više ka novom informativnom i komunikacionom poretku u svetu, i ostvarena je promena u međunarodnom javnom mnjenju u njegovu korist. Taj proces će se nastaviti, a UNESCO će pomoći prevodnje izveštaja Mek Brajdove komisije na sve jezike, organizovanje skupova i seminara za nove procene tog teksta, finansiranje nova istraživanja koja treba jezikom činjenica da zamene diplomatske formulacije. Tada će ipak preostati samo ono što zahteva svet u razvoju — praktična akcija, a ne nove diplomatske formulacije.

Dilema učiniti ili bolje formulirati, bila je očevidna i pri uspostavljanju *Međunarodnog programa za razvoj komunikacija*. Predloženo je na međunarodnoj konferenciji koja je prethodila XXI generalnoj konferenciji. U Beogradu je na dnevnom redu bilo usvajanje Programa, njegovog statuta, načina finansiranja i izbor članica u Savet Međunarodnog programa za razvoj komunikacija. Rečju, u izgledu je bio vrlo važan polupraktičan korak UNESCO-a. U tom svetlu, napad na kompetentnost UNESCO-a da se bavi pitanjima slobode informisanja izgleda da je pre ciljao ovde, nego na rad Mek Brajdove komisije. Još jednu potvrdu takve teze možemo naći u diskusijama i nacrtima rezolucija iz krugova SAD i zapadnoevropskih zemalja, koje su finansiranje Programa želele više da vežu uz Svetsku banku ili Razvojni program UN (UNDP), dakle međunarodne institucije u kojima upravo one imaju veću finansijsku moć. No, većina zemalja članica, inspirisana realnim interesom i potrebom da iz multilateralne izvora unapredi svoju komunikacionu tehnologiju, istraživanja i obrazovanje novinara, snažno je podržala osnivanje Programa pod okriljem UNESCO-a. Tako je doneta i posebna rezolucija kojom su gotovo u celosti podržani svi predlozi generalnog direktora o načinu rada i finansiranja Međunarodnog programa za razvoj komunikacija.

Aplauz prilikom prihvatanja i ove rezolucije nije dolazio od istomišljenika. Zemlje u razvoju ostvarile su veliku pobeđu osnivanjem Međunarodnog programa za razvoj komunikacija. Prvo, time je potvrđeno da međunarodna zajednica priznaje postojanje jaza u komunikacionim sposobnostima svojih država članica i želi da ga premosti. Drugo, pomoć koja dolazi iz institucije UNESCO-a lišava davaoce pomoći mogućnosti da diktiraju uslove ili uplivlju komunikacionu politiku primaoca. Za zemlje i multinacionalne kompanije koje često jedine raspolazu potrebnom tehnologijom ili znanjem, posredovanje Programa pri davanju pomoći znači ujedno i promenu njihovih omiljenih modela ponašanja. Treće, Savet Programa biraće se po regionalnim principima koji važe za UNESCO, što znači da će zemlje u razvoju, kao svetska većina, i

ovde dobiti jači uticaj na donošenje odluka. Interesovanje da budu zastupljene u Savetu pokazale su mnogobrojne države članice, a na predloženoj listi bilo ih je čak 48. I naša zemlja doživela je nepodeljeno priznanje koje se u ovom slučaju odražava u činjenici da je izabrana među 35 članica Saveta Međunarodnog programa za razvoj komunikacija.

Ono što će odrediti domašaj pobeđe zemalja u razvoju, po ovom pitanju, biće tek budući rad nove institucije. Njeni zadaci su vrlo obimno i uopšteno definisani. Od nje će se očekivati da pruži vrlo konkretnu pomoć masovnim medijima zainteresovanih zemalja, ili da s drugim međunarodnim organizacijama definiše drugačija ponašanja država i njihovih mas medija u međunarodnom komuniciranju. Ali, za sve to potrebna su finansijska sredstva kojima, kao što se zna, ipak više raspolaze ona manjina zemalja koje ne moraju biti entuzijasti ni u pogledu ove akcije. Sa svoje strane, UNESCO je u fond Međunarodnog programa za razvoj komunikacija uložio inicijalnu sumu od 1,7 miliona dolara i obezbedio deo personala potrebnog Programu. O tome kako drugi reaguju indirektno svedoči završna beseda generalnog direktora. Kako je i sam priznao na konferenciji za štampu, 28. oktobra, M'Bo je provokativno govorio o sudbini fonda, želeći da mobilise sve moguće državne i nedržavne izvore finansiranja za njegov rad. Jer, naredni trogodišnji budžet UNESCO-a takođe se pokazuje nedovoljan za finansiranje mnoštva projekata koji su mu predloženi.

U vezi s ovim, nakon beogradske sastanka može se razmišljati o nekim tegobama ili pritiscima na UNESCO, koje su nagovestile upravo najrazvijenije zemlje sveta. Naime, u generalnoj debati čuli smo upozorenja da je svet suočen s takvom ekonomskom situacijom u kojoj će sve teže biti iznalaženje potrebnih novčanih sredstava za finansiranje razgranatih projekata u prirodnom i društvenim naukama, kulturi i komunikacijama, obrazovanju i sportu. To su prognoze izrečene povodom usvajanja trogodišnjeg budžeta UNESCO-a od preko 625 miliona dolara. Međutim, teško je sada odrediti koliko je u njima ozbiljne zabrinutosti, a koliko je i to dobar povod da se izvrše skriveni psihološki i drugi pritisci na ovu »veliku porodicu naroda«. Jer, lako je prihvatiti upozorenja da su neki projekti UNESCO-a predimenzionirani, ili da u toliko usitnjeni da finalni rezultati poskupljuju. Ali, u pravu je i generalni direktor koji zahteva da se uz svaku od takvih primedbi tačno navedu i predlozi koje od aktivnosti UNESCO-a treba reducirati, koje projekte spojiti ili ukinuti, itd. Očigledno, taj drugi deo posla najveći kontributori u budžetu ove institucije zadržavaju za kasnije, za sopstvene procene koje mogu imati uticaj na ishode nekih od aktuelnih ili budućih inicijativa UNESCO-a. Drugim rečima, tek kada se tačno bude znalo kako i gde eventualno treba štedeti u razvoju i zbližavanju projekata i društvenih nauka, kulture i komunikacija, obrazovanja, sporta itd., a po procenama najbogatijeg dela sveta, znaćemo i kakva je pozadina ovakvih upozorenja.

Konačno, ni na jednom području globalnih tema koje su bile na dnevnom redu XXI generalne konferencije UNESCO-a nema mesta za nezadovoljstvo. Rasprava o nekim drugim problemima bila je takođe vrlo intenzivna i plodonosna. Mnoge od tih tema protekle su bez varničavih diskusija, pa čak uz mnogo manje pažnje posmatrača i novinara, jer su tekle simultano s najinteresantnijim. Šta više reći od podatka da je održano preko 200 sednica i da je usvojeno više od 400 rezolucija!

Na području obrazovanja debate su vodile od načelnih opredeljenja ka akcijama, i značaj te činjenice pojačava podatak da je taj sektor UNESCO-a najrazvijeniji. Odlučeno je da se za potrebe usavršavanja stručnjaka za obrazovanje, uglavnom u zemljama u razvoju, budžetska suma od 176 podigne na 488 hiljada dolara. Naglasak je takođe stavljen na bolju tehničku korekciju između samih zemalja u razvoju i na ukupno olakšavanje cirkulacije obrazovnih inovacija. Osnovni projekt usvojen u Beogradu izvešće se na području Latinske Amerike i karipskih zemalja. Tamošnje članice treba da izvedu reformu obrazovanja u cilju poboljšanja produktivnosti i uslova života u regionu. Projekt je interdisciplinaran i umnogome računava na stručnjake samih država koje su se za reformu opredelile.

Na sektoru prirodnih nauka akcenat je bio na uvođenju više nauke u razvoj. Izgleda da su prisustvo vrlo kompetentnih stručnjaka u komisiji II i svest svetske zajednice o moći nauke da pruži rešenja za najvažnije aktuelne probleme doveli do vrlo visokog stepena razumevanja. Naime, sve odluke na ovom sektoru aktivnosti UNESCO-a donete su konsenzusom. Prirodnim naukama je porastao značaj i u strukturi budžetskih rashoda, tako da se za njihove projekte sada izdvaja 75 odsto povećanja budžeta. Nastaviće se nekolicina međunarodnih projekata: projekt istraživanja biosfere, međunarodni hidrološki program, podržana su geološka ispitivanja i rad Međuvladine okeanografske komisije. Veći značaj dobijaju ispitivanja novih i obnovljenih izvora energije, integralnog ruralnog razvika i sprečavanja prirodnih katastrofa. Zemlje u razvoju izborile su se za desetak konkretnih projekata u vezi sa sopstvenim endogenim razvojem. Tako će se obaviti istraživanje i poboljšanje tehnologije u Južnoj Aziji i Pacifiku, primenjena biologija i mikrobiologija podržaće se u Africi i na Arapskom poluostrvu, a nova geološka ispitivanja značajna za razvatak tamošnjih država — članica izvešće se pod okriljem UNESCO-a u Africi.

Program na području društvenih nauka predviđa u prvom redu takav razvoj nauke koji će identifikovati ciljeve i probleme s kojima će se nerazvijeni svet susresti u narednoj deceniji. Veća materijalna podrška obezbeđena je i za teorijska i primenjena istraživanja u vezi s novim ekonomskim poretom, društvenim planiranjem, uticajem transnacionalnih korporacija na područjima gde se UNESCO javlja kao najpoželjniji mecena. Svi programi koje će podržavati ova međunarodna institucija trebalo bi da vode računa o unapređivanju ljudskih prava i poštovanju različitih kulturnih i religioznih tradicija. Čak se predviđaju novi koraci u normiranju i primeni postojećih instrumenata koji štite hendikepirane grupe svetskog stanovništva, kao što su stanovnici prigradskih favela, marginalne grupe, imigranti i izbeglice. Vrlo mnogo se govorilo o položaju žene u društvu i značaju obrazovanja mlade generacije u skladu sa zahtevima tehnologije i humanih ciljeva UNESCO-a.

Rečju, svetska zajednica je na svim područjima UNESCO-ve aktivnosti pokazala rastući stepen savesti o rigidnosti ili čak umnožavanju nekih nepoželjnih tendencija, i još veći stepen spremnosti da pride iznalaženju rešenja. Ponekad rešenja koja za čovečanstvo mogu biti jedina alternativa, a ponekad rešenja koja mogu biti najbolji izbor za dostizanje boljeg života sutra, uz više razumevanja, kooperacije i uzajamnog ispomaganja. Sve su to poruke ohrabrenja kojima se nakon pet nedelja beogradskog skupa mora dati primat. Jer samo od njih naredni skupovi UNESCO-a (vanredna i redovna generalna konferencija, obe u Parizu) mogu da pođu za nekoliko koraka napred ka još boljem svetu, jedinom u kojem živimo i možemo da živimo.

EKSPERIMENTIZMI IZVEDBE

(Osvrt na karakteristike ovogodišnjeg »Malog pozorja«)

Piše: Milan Cerovina

Razlozi promena u pozorišnom stvaralaštvu određeni su potrebom da pozorište odražava savremenost Čovekove Situacije, a pravci promena estetičkih kodeksa, koji na nov način sagledavaju tu situaciju i otkrivaju njene nove vidove, zavise od ljudi sposobnih da prozru novi umetnički princip kao novu polaznu tačku umetničkog odnosa prema stvarnosti. Sve dotle, našu skoro histeričnu potrebu za novim zadovoljavaju reditelji — novotarijama izvedbi nekog od tih principa, ili ekletički kombinujući delove različitih estetičkih principa u pokušaju nove izražajne forme.

I koliko se moderno pozorište odreklo celovitosti psihologije, kao neodgovarajućeg određitelja dramskih akcija, i za sadržaj svojih govora preuzelo različite načine umetničkih analiza ili ilustracija — stanja čovekove svesti — koja se u uslovima nepostojanja kultovne životne vrednosti bori za osmišljavanje svog trajanja, to su mnogi pozorišni poslenici bili ohrabreni neodređljivošću i težinom građe za slobodnija eksperimentisanja u drammatizovanju izdvojenih slojeva ili niza motiva svesti, vrlo često ne uspevajući time »zaokružiti stvarnost.«¹ Njihovi rezultati se pokazuju više kao nedoumice stvaralačkog razmišljanja nego uobličeni postupci domišljelog dramskog izraza, koji ostvaruje konzistentnost prepoznatljivog životnog značenja.

Ovogodišnje »Malo pozorje«, proklamovano od organizatora »... kao akcija, istraživanje... izražavanje neke od novih radikalnih tendencija u jugoslovenskoj pozorišnoj praksi«, imalo je pet predstava istraživačkih odlika i dve klasičnog statusa za svoje dramske žanrove, od kojih je jedna izvedbeno bila osvežena novim stvaralačkim viđenjem.

GLUMAČKI GEST KAO SREDSTVO I SADRŽAJ SCENSKOG ISTRAŽIVANJA

Predstave koje se mogu podvesti pod ovaj naslov spadaju u takozvano »neliterarno pozorište«, gde govorni jezik nema uobičajenu funkciju sporazumevanja, već je deo stilizacije i podržava se njenom objedinjujućem (»konstruktivističkom«) delovanju.

Zanimljiv eksperiment napravila je Gordana Marić — kompletni autor projekta »Upotreba glume« — u izvođenju A. T. Kulturnog centra mladih »Sonja Marinković« u Novom Sadu.

Predstava je počela mrakom i na sceni i u gledalištu, koji je trajao dovoljno dugo da poželim videti »bilo šta« i istovremeno je sugerisao nešto temeljno — početno, što je zahtevalo pripremu pažnje. I kao da je ova dvostruka sugestija simbolično naglasila značenja svih događaja predstave, jer smo se odmah osvedočili da to misu uobičajeni događaji i da treba da prihvatimo ono što ostaje — kad se četvoro ljudi na sceni liši motivacijske akcije, nudeći nam prepoznatljive radnje: pozdravljanja, zagledanja, začinjanja kontakta, izlaganja sebe u vidnom polju drugih, zauzimanja »stava« za vreme kontakta, podleganje ritmu igre u zajedništvu...

Sve ove radnje su vidljivo režijski određene i deluju kao glumački zadaci ljudima koji se ne bave glumom (što je i slučaj u ovoj predstavi), a mi se bavljamo njihovim snalaženjem u upli-

vu scene na kojoj su izloženi, više nego što smo zaokupljeni značenjima tih radnji.

Uprošćena i stilizovana scenografija koju čine dvojna vrata, fiksirana i istaknuta u prostoru bez zidova, u naglašenoj funkciji delitelja — prostora izdvojenosti od zajedničkog prostora susreta, i zavesa od ogledala, u pozadini scene, koja simboliše pokazivanje, a i mesto je za samoposmatranje, vizuelna su određišta za smisleno počinjanje i završavanje sadržaja radnji.

Same glumačke radnje redukovane su na elementarnost mehanike čovekovog ponašanja u stanjima koja prethode govornoj reči i koja se popularno nazivaju »glumom«, a zapravo su znatno određeniji odrazi dubljih psihofizioloških dešavanja u čoveku.

Rediteljsko opredeljenje bilo je u scenskom izlaganju primera čovekove glume, gde se od aktera ne-glumaca koristila doslovnost i neka vrsta nepatvorenosti u predstavljanju slika takvog ponašanja — istaknutih za osnovni scenski izraz, kome su podređeni ostali elementi pozorišnog jezika, gde i govorni jezik ne nadgrađuje značenje radnje, već podvlači njenu mehaničnost i komičnu neartikulisanoost njenog komunikativnog cilja. Insistiralo se upravo na toj izdvojenosti gesta od njegovih uslovljenosti i međuticaja, očekujući efekte njegove scenske slikovnosti, a u značenjskom smislu: »realnost« održavanja neuočavane činjeničnosti dela podsvesnog čovekovog ponašanja, uslovljenog svešću o potrebnoj funkciji tog ponašanja.

Obogaćenje sadržaja komada obezbedilo se saglasnošću dvaju stilizacija (radnji i scenografije), po kojima su se radnje mogle proizvoljno ređati, skraćivati, ponavljati, sadržajno i dekorativno dograđivati. Bilo je iznimnih odstupanja od jednosmernog i neposrednog značenja gesta, kao u radnji u kojoj muzički ritam prevladava nad svešću o mogućem »stavu« prema okolini, obezbeđujući zajedništvo ne-svesti u ritmu igre s delovanjem iznenadnog reza, kad se naglim prestankom muzičkog ritma »fotosira« gestični muk, koji se još nije odredio nekim stavom, ili se po prestanku muzike nastavljaju ritmički znaci kao gestovi inertne obesmišljenosti.

Obogaćenje sadržaja nije rešilo nesklad između predstavne opisnosti radnji i njihovih nagoveštenih i mogućih (s aspekta iskustva i potrebe gledaoca) dubljih značenja, jer je »realističko« predstavljanje gestova, pod uticajem rediteljske stilizacije, istovremeno i scensko isticanje njihove značenjske nerazvijenosti.

Prilikom ponavljanja određenih radnji kao većnih i izlaženja, ulaženja, usputna kontaktiranja — s pratećim uobičajenim gestovima, pokazuje se da gestovi iscrpljuju svoju zabavnost u prvom izlaganju, a ne dosežu dramsku zgusnutost da bi ostvarili novi znak — mehaničnost potreba i navika, jer nije namenut takav stilski kod kojim bi potvrdili novu (simboličku) ulogu.

Gledajući je kao eksperiment, predstava je više ukazala na bogatstva mogućnosti teme nego što je ostvarila formom koja se odrekla učinske dinamizacije međuticaja slojevite psihofizičke građe unutar samih radnji, i složenije stilizacije koja bi omogućila višeznačnost delovanja radnji.

U predstavi »Živela Amerika«, Akademskog teatra »Akter« iz Zagreba, u režiji Darka Rundeka (tekst Žan Klod Van Itali), glumački gest, kao sredstvo izražavanja i materijal sadržaja, koristi se na drugi način.

Sudeći po osnovnoj formi radnje i njenoj konceptualnoj zadržatosti, ova predstava je idejno analogna s Brehtovom pozorišnom estetikom.

Fabula je u doživljaju trajanja predstavljčke konvencije kôjom se služi glumac, a sačinjena je od mozaika glumačkih gestova kojima se odlikavaju međuljudski odnosi u prizorima zapošljavanja, rada, zabave... traganja za mirom, sigurnošću i ličnim identitetom, u haosu života pretvorenog u funkciju efektnog radnog iskorišćenja i racionalizovanog do potpune bezosečajnosti. Svi ovi prizori predstavljani su nekom vrstom »mentalnih skica«, uobličeni mimikom i odgovarajućim pokretima i stavovima tela — gestom celokupnog glumačkog fizisa.

Isključivošću gestičnog predstavljanja životnih sadržaja nameće se jedan predtekstni stav tim sadržajima — koji se stilizovano ilustruju, a ne analiziraju ili scenski oživljavaju kroz akcije likova, pa se razumevanjem značenja gestova i otkrivanjem njima označenih životnih sadržaja, taj stav reprodukuje kao deo procenjivanog sadržaja, kao objektivnost predstave.

(U skladu s Brehtovim željama o postavljanju i delovanju komada.)

To dolazi otud što je priroda gesta u koncentrisanosti preživljenog osećanja — koje izražavamo gestom kao reakcijom, kao nekom vrstom refleksa integralnosti naše prirode, kao našim spontanim stavom na preživljena osećanja.

Tok predstave pokazuje da značenja izvedbe gestičnog materijala izmiču objediniteljskoj težnji glavne ideje, koja usmerava efekte gestova u fokusaciju ukupnog delovanja komada — u ovom slučaju, osude života Amerike, sabiranjem negativnih odraza tog života do potpune dramske zasićenosti njegovom crninom.

Problem nastaje zbog dvostruke uloge glumačkog gesta kao konstituenta ukupnog scenskog značenja: izdvojen za jedinog stvaralača životne kompleksnosti, činilac je teatralizacije u nivou stvaralačke zamisli, a istovremeno je u faktičnosti izvedbe — realističan životni odraz koji se ostvaruje glumački, a to znači teatralno (s obzirom na njegovu prirodu spontanog izražavanja).

Teatralnost tako nadvladava realističku (životnu) dimenziju komada, koncentrisanu u osnovi značenja gesta, i dovodi je do